

ارتباطات بین‌المللی

و

میان فرهنگی

تألیف:

دکتر رحمان سعیدی

عضو هیأت علمی دانشکده علوم اجتماعی

دانشگاه علامه طباطبائی (ره)

انتشارات آوای نور

تهران - ۱۳۹۰

سعیدی، رحمان، ۱۳۲۹ -
ارتباطات بین المللی و میان فرهنگی / تالیف رحمان سعیدی.
تهران: آوای نور، ۱۳۸۹.

ISBN: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۱۳-۳۲-۸

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیبا
واژه نامه.

ارتباط بین المللی - ارتباط میان فرهنگی

۳۰۶/۲

۱۳۸۹ ۷س۴الف/P۹۶

۲۱۷۲۷۹۷

شماره کتابخانه ملی:

این اثر مشمول قانون حمایت مؤلفان و مصنفان بوده و هرکس تمام
یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر نشر یا پخش نماید مورد
پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

ارتباطات بین المللی و میان فرهنگی

تألیف: دکتر رحمان سعیدی

ناشر: انتشارات آوای نور

ویراستار: ساجده سلیمی

چاپ اول ۱۳۹۰

تیراژ: ۱۲۰۰ جلد

چاپخانه: به‌آوران

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۴۱۳-۳۲-۸

تهران - خیابان انقلاب - خیابان ۱۲ فروردین - خیابان شهید نظری

پلاک ۹۹ / تلفن: ۶ - ۶۶۹۶۷۳۵۵ / نمابر: ۶۶۴۸۰۸۸۲

قیمت ۲۷۰۰ تومان

فهرست مطالب

مقدمه ۹

بخش اول

فصل اول: تاریخچه ارتباطات بین المللی و روابط بین الملل و مقایسه آنها با

ارتباطات میان فرهنگی ۱۵

۱- ارتباطات بین الملل ۱۵

۱-۱ رشد ارتباطات بین المللی ۱۹

۱-۱-۱ عوامل مؤثر پیش از جنگ جهانی دوم ۲۰

۱-۱-۲ عوامل مؤثر در دوران پس از جنگ ۲۲

۱-۲ مراکز پژوهش ارتباطات بین المللی ۲۴

۱-۲-۱ مرکز مطالعات بین المللی MIT ۲۴

۲- روابط بین المللی ۲۶

۲-۱ تعریف روابط بین المللی ۲۶

۳- تحول در روابط بین الملل ۲۹

۳-۱ مکتب اصالت وضع (پوزیتویسم) ۳۰

۳-۲ مکتب اصالت عین (آبژکتیویسم) ۳۱

۳-۳ رنسانس حقوق طبیعی در قرن بیستم ۳۳

۳-۴ تحول در مفهوم روابط بین المللی و ارتباطات بین المللی ۳۴

۴- ارتباطات میان فرهنگی و ارتباطات بین المللی ۳۶

فصل دوم: مبانی ارتباطات بین المللی، سیاستهای فرهنگی و ارتباطی برون

مرزی ۴۱

۱- مبانی ارتباطات بین المللی ۴۱

۱-۱ روابط بین المللی و جنبه نظامیها ۴۲

۴۲	..... ۱-۲ ارتباطات و جنبه توسعه
۴۳	..... ۱-۳ ارتباطات جنبه نهادی و تجاری
۴۳	..... ۱-۴ جنبه اقتصاد سیاسی و ساختاری
۴۴	..... ۱-۵ جنبه فنی و حقوقی
۴۴	..... ۲- سیاست‌گذاری ارتباطات
۴۷	..... ۲-۱ چارچوب سیاست‌گذاری
۴۹	..... ۲-۲ اصول سیاست‌گذاری بین‌المللی

بخش دوم

فصل سوم : شناخت ارتباطات جهانی و ساختار مدیریت فراملیتی

۵۵	..... ارتباطات جهانی
۵۵	..... ۱- شناخت ارتباطات جهانی
۵۶	..... ۱-۱ سازماندهی رسانه‌های جهانی
۵۸	..... ۱-۲ دگرگونی پس از جنگ سرد
۵۸	..... ۱-۳ رسانه‌های اروپایی غربی
۵۹	..... ۱-۴ سازمان‌های رسانه‌های بین‌المللی
۶۰	..... ۲- مدیریت فراملیتی رسانه‌های جهانی
۶۱	..... ۲-۱ رقابت آمریکا و کشورهای اروپایی در زمینه برتری جوئی و سلطه در
۶۴	..... بزرگراه‌های اطلاعاتی
۶۴	..... ایالات متحده آمریکا
۶۵	..... ۲-۲ سیاست‌های کشورهای اروپایی

فصل چهارم : مسئله عدم تعادل جریان اطلاعات و اخبار، از جریان یک سویه

۶۹	..... تا جریان آزاد و نظم نوین اطلاعاتی
۶۹	..... ۱- گزارش نهایی کمیسیون بین‌المللی یونسکو
۷۱	..... ۱-۱ اقدام‌های اساسی یونسکو

- ۲-۱ اعلامیه مصوب بیستمین اجلاس کنفرانس عمومی یونسکو ۷۲
- ۳-۱ مجادله اصلی NWICO ۷۳

بخش سوم

- فصل پنجم: امپریالیسم ارتباطی و هنری ۷۹
- ۱- مفهوم امپریالیسم ۷۹
- ۲- سیر تحول امپریالیسم ۸۰
- ۲-۱ امپریالیسم سرمایه‌داری تجاری ۸۱
- ۲-۲ استعمار قدیم ۸۱
- ۲-۳ استعمار نو ۸۱
- ۳- نظریه‌های امپریالیسم ۸۲
- ۳-۱ امپریالیسم فرهنگی و اندیشه‌های هربرت شیلر ۸۲
- ۳-۲ امپریالیسم رسانه‌های و اندیشه‌های الچول ۸۴
- ۳-۳ بلتران و امپریالیسم ارتباطی ۸۵
- فصل ششم: آشنایی با خبرگزاری‌های معروف بین‌المللی و عوامل خبری
- تاریخچه خبرگزاری‌ها: ۸۷
- ۱- کار خبرگزاری چیست؟ ۹۰
- ۲- مروری کوتاه بر تاریخچه خبرگزاری‌ها ۹۰
- ۲-۱ خبرگزاری‌های اروپایی ۹۰
- ۲-۱-۱ خبرگزاری فرانس پرس ۹۰
- ۲-۱-۲ آژانس ولف ۹۲
- ۲-۱-۳ آژانس رویتر ۹۲
- ۲-۲ خبرگزاری‌های آمریکایی ۹۲
- ۲-۲-۱ خبرگزاری اسوشیتد پرس ۹۴
- ۲-۲-۲ خبرگزاری یونایتد پرس ۹۵

بخش چهارم

- فصل هفتم: زبان در ارتباطات میان فرهنگی ۹۹
- ۱- زبان و فرهنگ ۱۰۰
- ۲- جهانگردی و ارتباطات میان فرهنگی ۱۰۳
- ۳- تأثیرات فرهنگی - اجتماعی جهانگردی ۱۰۵
- فصل هشتم: مهاجرت و ارتباطات میان فرهنگی ۱۰۹
- ۱- زندگی در فرهنگ جدید ۱۱۰
- ۲- یادگیری زبان انگلیسی با گویش کانادایی ۱۱۲
- ۳- تعطیلات را جشن بگیرید ۱۱۳

بخش پنجم

- فصل نهم: ارتباطات میان فرهنگی در ارتباطات بین المللی و ارتباط میان تمدنی ۱۱۷
- ۱- دگرگونی در روابط بین المللی ۱۱۷
- ۲- اختلاف حول محور فرهنگها و تمدنها ۱۱۸
- فصل دهم: چند نمونه از پژوهشها و مطالعات و تئوریهای دانشمندان در زمینه ارتباطات میان فرهنگی ۱۲۳
- ۱- ارتباطات میان فرهنگی ۱۲۳
- ۲- ارتباطات فرهنگی ۱۲۴
- ۳- ارتباطات درون فرهنگی ۱۲۵
- ۴- انطباق پذیری با فرهنگ ناآشنا ۱۲۷
- ۵- هویت فرهنگی و بافت میان فرهنگی ۱۲۷
- منابع و مأخذ ۱۳۱

مقدمه

ارتباط فعالیتی است که برای مرزهای سیاسی، چهارچوب‌های جغرافیایی و تفاوت‌های اقتصادی ارزشی قائل نیست. حرکت آزاد افراد، عقاید و مواد، برای انسان و جامعه اهمیتی بنیادین دارد. ارتباط از نظر تکنولوژیک و اجتماعی مسأله‌ای منحصراً ملی نیست. سیاست‌ها و برنامه‌های ارتباطی یک کشور را نمی‌توان بدون توجه دائم به مسائل بین‌المللی طرح‌ریزی یا اجرا کرد. ملت‌ها ملزمند که سیاست‌های ملی خود را با مراعات بعضی از معاهدات و معیارهای پذیرفته شده بین‌المللی طرح‌ریزی کنند (۱۳۷۷-افخمی)

ارتباطات بین‌المللی بسیاری از مسائل مهم را مطرح می‌کند که فعالیت‌های تجاری بین حکومت‌ها و ملت‌ها را نیز در بر می‌گیرد. باید این مسائل را شناخت، با آن‌ها روبه‌رو شد و سیاست و برنامه ارتباطی ملی را با توجه به آن‌ها طرح‌ریزی کرد.

لازم است امکانات و محدودیت‌های شبکه‌های ارتباطی بین‌المللی شود، مفهوم اساسی «جریان آزاد اطلاعات» به روشنی دانسته و تعریف شود، باید دید که موانع این کدام‌اند. چه مقدار از این جریان زائد از یک تبادل ارتباطی دو سویه تشکیل می‌شود و چقدر از آن جریان یک‌سویه از کشورهای توسعه یافته به کشورهای در حال توسعه است. کدام عامل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و حقوقی، ماهیت و حجم واردات مواد رسانه‌ای را تعیین می‌کند.

کدام سیاست ملی را درباره‌ی «استقلال فرهنگی» و محافظت از بافت شکننده فرهنگ‌های بومی در مقابل هجوم خیل برنامه‌های رسانه‌ای خارجی، باید به کار گرفت؟ مرز میان سیاست تصفیه فرهنگی و سیاست انزواطلبی که زیان‌بار است و می‌تواند یک ملت را از دستاوردهای فرهنگی دنیا محروم کند، در کجاست؟ آیا می‌توان محتوای رسانه‌های محلی را در جستجوی شاخص‌های فرهنگی کاوش کرد تا شناخت کامل‌تری از هر فرهنگ به دست آید و از این راه امکان برقراری یک ارتباط بین‌المللی واقعاً دوستانه افزایش یابد؟ درباره فعالیت‌های بین‌المللی صنایع ارتباطی، از خبرگزاری‌ها و رادیو و تلویزیون گرفته تا سازندگان وسایل الکترونیک، چه باید کرد؟ مسائل مربوط به انعقاد معاهدات بین‌المللی و سیاست‌های منطقه‌ای نیز، در سطح بین‌المللی اهمیت دارند مثلاً معاهدات حقوق مؤلف و اجرا کننده، در گذشته از طریق قوانین حق تألیف و موافقت‌نامه‌های بین‌المللی حق مؤلف، نوعی کنترل بر توزیع

کتاب‌ها و انواع دیگر مالکیت‌های فکری و هنری اعمال کرده و اغلب به سود کشورهای صنعتی بوده‌اند تا کشورهای در حال توسعه. بررسی پیامد این معاهدات، سیاست‌گذاران ارتباط ملی را قادر می‌سازد روش دیپلماتیک مناسبی را برگزینند. در این زمینه مسائلی مانند تخصیص طول موج برای رادیو و تلویزیون، ارسال از طریق ماکروویو و ارتباط ماهواره‌ای مطرح است که همگی آنها موضوع توافق بین‌المللی هستند و نیازمند بررسی انتقادی می‌باشند. (۳۸ و ۱۳۷۷ و افخمی)

تحلیل انتقادی معیارهای فنی، که در سخت افزارهای تکامل‌های ارتباطی، مثل تلویزیون، کاست، نوار، ضبط صوت و غیره... و نحوه اعمال کنترل انحصار از این طریق بر نظام‌های سخت افزار و نرم افزار تجلی می‌کند. برای هر کشور اهمیت دارد که درباره‌ی راهبردهای ارتباطی مربوط به این نوآوری‌های تکنولوژیک دست به گزینش بزند. اگر یک نظام فنی ارتباطی خاص اختیار شود حجم سرمایه گذاری کلی در آن نظام، نیروی ثقل عظیمی را تشکیل می‌دهد که انتخاب‌های آینده را بیشتر گسترش می‌دهد و محدود و مشروط می‌سازد. در این زمینه باید به بررسی انتقادی منابع مختلف در سطح ملی و بین‌المللی پرداخت و همچنین ساختمان‌های کنترل ناشی از تصمیمات سرمایه گذاری در رابطه با ابزار و نظام‌های ارتباطی را اعم از خارجی و داخلی، تجلیل کرد.

انگیزه اصلی نگارنده در تهیه و تألیف کتاب حاضر، پرداختن به بخشی از این سوالات و یافتن پاسخی مستدل و قابل قبول برای آنهاست و دغدغه‌هایی که در ارتباط با روابط بین‌المللی و به ویژه روابط بین فرهنگی مطرح است. از این رو در کتاب حاضر به سرفصل‌هایی به شرح زیر خواهیم پرداخت.

ارتباطات بین‌الملل، روابط بین‌الملل در مقایسه با ارتباطات فرهنگی، مبانی ارتباط بین‌الملل، سیاست‌های فرهنگی و ارتباطی برون مرزی، شناخت ارتباطات جهانی و ساختار مدیریت فرا ملیتی ارتباطات جهانی، تضادهای جهانی در زمینه ارتباطات بین‌الملل، مسئله عدم تعادل جریان اطلاعات و اخبار، از جریان یک سویه تا جریان آزاد و نظم نوین اطلاعاتی، امپریالیسم ارتباطی و هنری، مباحث بین‌المللی، منطقه‌ای و گروهی در گروه‌های خارج از سلطه امپراطوری ارتباطی: آشنایی با خبرگزاری‌های معروف بین‌المللی و عوامل خبری مسئله مهاجرت به ملل گوناگون، نقش زبان در ارتباطات فرهنگی، ارتباطات میان فرهنگی ارتباطات بین‌المللی و ارتباط میان تمدنی.

رحمان سعیدی

مهرماه یکهزار و سیصد و هشتاد و نه